

Praktijkonderzoek

In de rubriek praktijkonderzoek presenteren onderzoekers uit de hbo-lectoraten, docenten of studenten hun onderzoeksresultaten. De resultaten leveren een bijdrage aan innovatie van de zorg- en onderwijspraktijk en dragen bij aan verbetering van de beroeps- en onderwijsontwikkeling van docenten en zorgverleners.

Beginnende verpleegkundigen onder de loep!

Een verkennend onderzoek naar persoonlijke factoren die het professioneel handelen positief en negatief beïnvloeden.

Sanne Mulder, Jozanneke Briek en Auke Bos *

Inleiding en vraagstelling

'Idealisme, de lat te hoog leggen voor jezelf. Je hebt mensen die heel veel van zichzelf verwachten en zich meten aan ervaren verpleegkundigen. Dan zie je irritaties, omdat ze het willen kunnen.' Om maar eens een uitspraak van een ervaren verpleegkundige weer te geven over beginnende verpleegkundigen. Binnen de Hogeschool Ede is een verkennend onderzoek onder beginnende en ervaren verpleegkundigen verricht. De onderzoeksvraag is als volgt: 'Welke persoonlijke factoren van beginnende verpleegkundigen beïnvloeden positief of negatief het professioneel handelen?'

Onderzoekcontext

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in een psychiatrisch werkveld. Het onderzoek is uitgevoerd door twee vierdejaars studenten van de opleiding HBO-V verbonden aan de academie Verpleegkunde van de Christelijke Hogeschool Ede. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met de Gelderse Roos.

Methode

Het betreft een kwalitatief onderzoek. Gegevens zijn verzameld door middel van semi-gestructureerde interviews. Aan de hand van een topiclijst krijgt de geïnterviewde voldoende gelegenheid zijn/haar persoonlijk verhaal te doen. In totaal zijn eenendertig verpleegkundigen aangeschreven met de vraag mee te werken aan het onderzoek. Vanwege validiteit en betrouwbaarheid zijn alle interviews op band opgenomen en letterlijk uitgeschreven (verbatims). De gegevens zijn verwerkt volgens de handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek.

Interviewvragen

De interviews zijn als volgt opgebouwd. Eerst heeft de interviewer een korte inleiding gegeven, vervolgens een open beginvraag geformuleerd: 'Hoe vergaat het jou/u als beginnend verpleegkundige?'. Aan de ervaren verpleegkundigen is de vraag gesteld: 'Hoe vergaat het beginnende verpleegkundigen, na diplomering?'. Tijdens het interview zijn de volgende onderwerpen aan de orde gesteld: 'motivatie beroepskeuze', 'verantwoordelijkheid', 'begeleiding', 'verhouding theorie-praktijk', 'team', 'ethiek' en 'geïrriteerd/geagiteerd', (vgl. Boon, 2001;

Bos, Van Leeuwen, Van Rijswijk, Van Gent, Hoekstra & Van den Bos, 1999).

Resultaten

Respons

Zestien verpleegkundigen, waarvan acht ervaren en acht beginnende verpleegkundigen, hebben aan het onderzoek deelgenomen. De populatie is aangevuld met twee verpleegkundigen van GGZ Drenthe te Assen. De andere respondenten werken in de Gelderse Roos te Arnhem, Ede, Lunteren, Tiel, Veenendaal, Wageningen en Wolfheze, zie voor de respons tabel 1.

Tabel 1: Respons uitgenodigde verpleegkundigen

Respons	Beginnende vpk	%	Ervaren vpk	%
Aantal uitnodigingen verstuurd	8	50	39	243.75
Ontvangen toezeggingen	4	25	11	68.75
Na extra interventie	4	25	nvt	nvt
Benodigde informanten	8	50	8	50
Totaal aantal informanten	8		8	

Voor de achtergrond en de opleiding van de 'ervaren verpleegkundige', zie tabel 2.

Tabel 2: Spreiding beginnende verpleegkundigen

Informant nr.	Vooropleiding	Locatie	Afdeling
1	hbo-v	Alle, Pooler	Pool
2	In-service, SPV	Arnhem	Zelfstandig
3	mbo-v	Wolfheze	Langdurig, resocialisatie
4	In-service	Wolfheze	FPA 18+
5	hbo-v	Wolfheze	FPA 18+
6	B-vpk	Arnhem	Acute opname
7	In-service	Ede	Gesloten
8	Psy. vpk	Tiel	Obs. & diagn. 18+

Resultaten

De genoemde factoren, zowel positief als negatief, van de beginnende en ervaren verpleegkundigen zijn in tabel 3 en 4 weergegeven.

Tabel 3: Factoren die beginnende verpleegkundigen positief beïnvloeden.

beginnende verpleegkundigen	ervaren verpleegkundigen
meer (levens)ervaring hebben (2x)	Wat ouder zijn en daarmee: (4x) <ul style="list-style-type: none"> • meer (levens)ervaring hebben (1x) • zich makkelijker kunnen aanpassen (1x) • eerder kunnen aangeven wat als moeilijk wordt ervaren (1x)
Nieuwsgierigheid (1x)	

Tabel 4: factoren die beginnende verpleegkundigen positief beïnvloeden

beginnende verpleegkundigen	ervaren verpleegkundigen
Onzekerheid (1x)	Jonge beginnende verpleegkundigen: <ul style="list-style-type: none"> • willen graag snel alles weten, kunnen en durven (1x) • zijn vaak overmoedig (1x) • vragen niet om begeleiding (1x) • gebrek aan levenservaring (2x)
Geslotenheid (1x)	Lastig om kunnen gaan met geldende handswijzen/regels (1x)
Moeite hebben met: <ul style="list-style-type: none"> • het aangeven wat moeilijk gaat (4x) • het omgaan met agressie (2x) • acceptatie dat mensen niet te genezen zijn (1x) • directief zijn naar patiënten (1x) 	Eigen idealen die niet overeenkomen met de werkelijkheid (1x)
Zich te verantwoordelijk voelen (1x)	
Bevestiging nodig hebben (1x)	
Faalangst (1x)	
Geen emoties kunnen tonen (1x)	
Confrontaties uit de weg gaan (1x)	

Conclusies

Hoe ouder de verpleegkundige, des te meer levenservaring zij heeft opgedaan; ervaring die van pas komt in het werk als verpleegkundige in een psychiatrische zorginstelling.

De volgende factoren belemmeren het professioneel handelen van beginnende verpleegkundigen:

- moeite hebben met het aangeven van wat hen moeilijk afgaat;
- moeite hebben met het dragen van de eigen verantwoordelijkheid;
- weinig of geen bevestiging krijgen;
- te hoge/verkeerde verwachtingen hebben van zichzelf en anderen;
- zichzelf groot houden en niet om begeleiding durven vragen;
- hoge eisen stellen aan zichzelf, het werk en de patiënten;
- snel over de eigen grenzen gaan;
- een groot tekort hebben aan psychiatrische kennis.

Een tekort aan psychiatrische kennis wordt bevestigd in de HBO monitor 2008. Van de respondenten die een voltijd opleiding hebben gevolgd, geeft meer dan de helft van de respondenten aan dat zij voldoende (basis)kennis over het eigen vakgebied tijdens hun opleiding hebben gekregen. De respondenten geven aan onvoldoende te zijn voorbereid op de beroepspraktijk.

Uit dit onderzoek blijkt verder dat beginnende verpleegkundigen zich onvoldoende bewust zijn van hun grenzen, motieven en beperkingen. Ook blijkt dat de respondenten moeite hebben hun functioneren bespreekbaar te maken, waardoor zij zich in mindere mate persoonlijk kunnen ontwikkelen.

Aanbevelingen

Aan zowel de opleiding als aan het werkveld worden de volgende aanbevelingen gedaan:

- meer aandacht hebben voor het stimuleren van studenten bij persoonlijke vaardigheden zoals: het aangeven van de eigen grenzen, het kunnen aangeven wat als moeilijk wordt ervaren en het kwetsbaar op durven stellen;
- studenten en pas afgestudeerde verpleegkundigen helpen bij het krijgen van een correct verwachtingspatroon, voor wat zij mogen verwachten van zichzelf en van de instelling waar zij komen te werken of reeds werken;
- nader onderzoek naar de oorzaken van de negatieve factoren. Hierbij onderscheid maken tussen MBO en HBO opgeleide verpleegkundigen en de verschillende opleidingsvarianten.

Aan de opleiding een bijkomende aanbeveling

- de psychiatrische kennis van studenten verbeteren, door de theorie uit te breiden en te verdiepen en meer aan te laten sluiten op de praktijk.

Literatuurverwijzing

- Boon L. Ontwikkelingen in de gezondheidszorg, deel 33, Schaarste aan zorg & personeel Sympos, Amstelveen (2001)
- Bos A, van Leeuwen R.R., Van Rijswijk R.H., Van Gent W., Hoekstra T. & van den Bos D.G. Verplegen van zorgvragers met een psychiatrische ziekte. Spruyt, Van Mantgem & De Does SMD. Leiden (1999)

* **Sanne Mulder en Jojanke Briek** zijn 4e jaars student hbo-Verpleegkunde aan de Christelijke Hogeschool Ede.

* **Drs. Auke Bos** is docent Verpleegkunde en lid van de Kenniskring Verpleegkundige Beroepsethiek aan de Christelijke Hogeschool Ede.